

Kennis- en innovatiescans voor de zes wicked problems

‘Missiegedreven Ontwikkeling van
Onderzoek en Innovatie’ (MOOI in Beweging)

MOOI in beweging

In het kader van het ZonMw programma MOOI in Beweging (Missiegedreven Ontwikkeling van Onderzoek en Innovatie in Sport en bewegen, www.mooibeweging.nl) heeft het Mulier Instituut in de afgelopen maanden zes kennis- en innovatiescans uitgevoerd en opgesteld. Deze kennis- en innovatiescans richten zich op zes maatschappelijke uitdagingen, zogenaamde *wicked problems*. De zes scans geven inzicht in de beschikbare kennis en innovaties voor elk van deze wicked problems. Voor we ingaan op de wicked problems en de samenhang met de kennis- en innovatiescans, schetsen we kort het programma MOOI in Beweging.

De start van MOOI in Beweging - formuleren van wicked problems

In 2021 heeft het ministerie van VWS opdracht gegeven aan ZonMw om een missiegedreven programma voor sport en bewegen te ontwikkelen. Met dit programma brengt ZonMw een beweging op gang om te zorgen dat onderzoeks- en innovatietrajecten meer en beter bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen waar de samenleving en de sport- en beweegsector voor staan. De expertise en ervaringen van mensen werkzaam in de praktijk staan in deze aanpak centraal. Op basis daarvan wordt vastgesteld waar meer kennis en vernieuwing noodzakelijk is. Belangrijk uitgangspunt hierbij is dat er vanuit verschillende perspectieven naar de maatschappelijke uitdagingen wordt gekeken -

overheden, gebruikers/sport, bedrijfsleven en wetenschap, de quadruple helix. Gezamenlijk bepalen zij welke vraagstukken belangrijk en urgent zijn om op te pakken en hoe onderzoek en innovatie kunnen bijdragen aan oplossingen om écht een verschil te maken. Oplossingen waarmee stappen gezet worden in de richting van systemische veranderingen.

In 2021 is ZonMw een voorbereidend programma gestart. Dit programma, lopend van medio 2021 tot het najaar van 2022, was primair gericht op het aanbrenge van focus en prioritering in maatschappelijke uitdagingen voor sport en bewegen. Medio 2021 is met deze missiegedreven beweging gestart door het organiseren van een kick-off met zo'n 200 deelnemers vanuit overheid, wetenschap en bedrijfsleven. Deze kick-off was voornamelijk gericht op het formuleren van vergezichten (missies) over wat we in 2040 met sport en bewegen willen bereiken. Eind 2021 en begin 2022 zijn vervolgens via diverse interactieve sessies de belangrijkste vraagstukken, uitdagingen en dilemma's in kaart gebracht. Resultaat was dat er zes zogeheten wicked problems zijn geformuleerd waar MOOI in Beweging mee aan de slag is gegaan.

De definitie van een wicked problem die binnen MOOI in Beweging wordt gehanteerd, luidt als volgt: *"Wicked problems zijn uitdagingen waar de samenleving en de sport- en beweeg-*

sector voor staan en die blijven voortstlepen zonder dat een oplossing in zicht is. Complexiteit, verschillende belangen en onzekerheid kenmerken wicked problems. Een doorbraak op systeemniveau is nodig die niet zonder een gezamenlijke inspanning van belanghebbenden uit diverse sectoren en die met diverse (ook ongebruikelijke) perspectieven tot stand komt."

Met dit programma brengt ZonMw een beweging op gang om te zorgen dat onderzoeks- en innovatietrajecten meer en beter bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen

Om een wicked problem terug te brengen is een aanpak nodig waarbij verschillende partijen in een proces van co-creatie samenwerken om kennis, onderzoek, innovaties en de belangen bij elkaar te brengen. Samenwerken tussen partijen die uiteenlopende belangen, perspectieven en oplossingsvoorkeuren hebben is uitermate ingewikkeld. Dat betekent dat niet alleen het vraagstuk qua inhoud venijnig is, maar ook venijnig omdat verschillende partijen betrokken (en nodig!) zijn bij het terugbrengen of verminderen van het wicked problem. Dit bij elkaar brengen van organisaties en actoren, met hun eigen perspectieven, vormde de basis voor de eerste, voorbereidende fase van MOOI. Zoals gezegd, zijn er verschillende wicked problems geformuleerd die na veldraadpleging zijn teruggebracht tot zes wicked problems.

De zes wicked problems

1. Bewoners in aandachtswijken sporten minder >

Gezonder leven en meer meedoen in de samenleving door meer te bewegen en te sporten.

Mensen met een laag inkomen en een lage opleiding, sporten en bewegen vaak minder dan mensen met een hoog inkomen en hoge opleiding. Het percentage hoogopgeleide Nederlanders dat wekelijks sport is bijna twee keer zo hoog (71 procent) als het percentage laagopgeleiden (36 procent). Bijna de helft van de laagste inkomensgroepen sport nooit. In aandachtswijken concentreert zich deze problematiek. Er zijn verschillende oorzaken voor het verschil in bewegen en sporten:

- o praktische drempels (hoge kosten, geen tijd, ver weg);
- o ervaren gezondheidsproblemen;
- o gebrek aan kennis over hoe gezond te bewegen.

Met kennis werken aan oplossingen is van grote waarde voor zowel mensen die in aandachtswijken wonen als de mensen die met en voor hen werken (intermediairs/professionals). Voor bewoners gelden waarden als meer meedoen door verbinding met anderen, een betere kwaliteit van leven, beter welzijn, fitter en sterker zijn, meer plezier in bewegen en sporten, jezelf kunnen laten zien en gezien worden. Voor de intermediairs geldt dat ze kennis verwerven en nieuwe aanpakken leren om beter het verschil te kunnen maken. Ze komen beter te weten wat wel en niet werkt en hoe ze doelgroepen op een goede manier kunnen betrekken.

2. Kinderen en jongeren bewegen minder en hun motoriek gaat achteruit >

Kinderen en jongeren zijn gezonder als ze vaardiger zijn in bewegen, meer bewegen en aan sport doen.

Kinderen en jongeren bewegen steeds minder en zijn motorisch steeds minder vaardig. Dit heeft een negatief effect op de gezondheid, sportdeelname en persoonlijke ontwikkeling van kinderen. Hoe kunnen we het tij keren? Voor kinderen en jongeren is vaardig zijn in bewegen en voldoende bewegen een belangrijke voorwaarde om een leven lang te blijven bewegen en sporten. Maar vooral is het belangrijk dat kinderen plezier ervaren in bewegen en sporten. Of kinderen en jongeren bewegen en sporten hangt af van de thuissituatie, de buurt en de school. Professionals en begeleiders die met kinderen werken o.a. in kinderopvang, buurten, school en sport, kunnen door betere kennis nog meer betekenis krijgen in de ontwikkeling van kinderen; door een passend aanbod en optimale begeleiding.

3. Sport en bewegen wordt te weinig ingezet binnen de gezondheidszorg >

Een betere kwaliteit van leven en lagere kosten door sport en bewegen als onderdeel van (preventieve) behandeling en zorg

Het is bekend dat dagelijks bewegen en sporten goed is voor de gezondheid. Ook als je ziek bent of in de zorg behandeld wordt, is het belangrijk om zo vitaal mogelijk te zijn vóór de behandeling. En zeker ook na de behandeling wil je sneller fitter worden met gepast bewegen en sporten. Bewegen en sporten is echter nog geen integraal onderdeel van de zorg en behandeling. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat zorgprofessionals bewegen gaan voorschrijven als preventie en behandeling van ziekten en aandoeningen? Als sport en bewegen integraal worden opgenomen in behandeling en zorg, dan wordt de zorg en ondersteuning voor patiënten beter. Patiënten herstellen sneller, en dat verbetert weer de kwaliteit van leven. Voor de zorgprofessional leidt de integratie van 'bewegen als medicijn' tot meer doelmatige behandelingen en wellicht lagere zorgkosten.

4. De maatschappelijke waarde van topsport is onvoldoende aantoonbaar >

Om de waarde van topsport te vergroten is meer inzicht nodig in wat die waarde voor de maatschappij betekent, en hoe die waarde tot stand komt.

Om de waarde van topsport te kunnen vergroten, moeten we die waarde beter aantoonbaar en zichtbaar maken. Hoe kunnen we dit bereiken? Hoe en waartoe inspireert topsport? Wat is de betekenis van topsport in brede zin, dus voor de maatschappij, en hoe vergroten we die? In het Nationaal Sportakkoord is de ambitie vastgelegd om zoveel mogelijk Nederlanders te inspireren met de kracht van topsport. Aan topsport worden verschillende waarden gekoppeld: we beleven plezier aan topsport, successen van anderen inspireren ons en geven ons een trots gevoel, en het volgen en genieten van sport kan zorgen voor onderlinge verbinding. Hoe tonen we deze waarden aan en hoe zorgen we voor meer maatschappelijke impact? Aan de hand van deze vragen zijn beter verantwoorde beleidskeuzes te maken over bijvoorbeeld de relatie tussen breedte- en topsport.

5. De sportinfrastructuur wordt te weinig gebruikt >

Sportaccommodaties staan vaak leeg en het beter benutten van sportfaciliteiten heeft veel voordelen

In Nederland hebben we een geweldige sportinfrastructuur met faciliteiten, zoals sporthallen en -velden. Deze faciliteiten worden vooral 's avonds en in het weekend gebruikt. Op andere momenten worden ze, vooral bij de buitensporten, minder gebruikt. Hoe zorgen we ervoor dat bestaande en nieuwe doelgroepen meer en beter gebruikmaken van de bestaande sportinfrastructuur? Werken aan oplossingen voor dit wicked problem zal voor velen van grote waarde zijn. Sporters kunnen door een betere benutting van de accommodatie vaker en naar behoefte trainen. Hierdoor zullen de mensen zich meer verbonden voelen en is de kans op een leven lang sporten groter. Voor de community/wijk betekent dit een passend aanbod een levendige wijkvoorziening, toegenomen leefbaarheid/veiligheid, minder vandalisme (sociaal toezicht) en meer betrokkenheid. De sportaanbieder kan meer mensen verbinden aan het sportaanbod. De exploitant/ eigenaar (gemeente, sportvereniging, school) kan het maatschappelijk belang en de inzet van de publieke middelen beter onderbouwen.

6. De betaalbaarheid van sport staat onder druk

Met sport willen we een grotere maatschappelijke impact en dat brengt hoe dan ook (extra) kosten met zich mee.

Wat is er nodig om een integraal aanbod van goede kwaliteit te ontwikkelen, door sportverenigingen en sportondernemers, dat mensen die nu nog niet (genoeg) bewegen, aan het sporten krijgt? Investeren en professionaliseren ligt voor de hand, maar hoe houden we het ook betaalbaar? Sport en bewegen heeft een positieve impact op onze maatschappij en economie. Het effect op gezondheid, welbevinden, participatie en sociale cohesie is groot. Sporten is gezond en daarnaast creëren we met sportactiviteiten een laagdrempelige ontmoetingsplek voor iedereen die dat wil. Op deze wijze voorkomt sporten sociale problematiek. Helaas zijn sportfaciliteiten niet altijd voor iedereen toegankelijk, waardoor mensen niet kunnen meedoen. De hoge eisen die aan de sport worden gesteld zoals maatschappelijk nut, betere veiligheid en meer professionaliteit hebben een prijs. Hoe houden we, met andere woorden, de sport betaalbaar? Noch de overheid, noch de gebruikers zijn in staat of gewend hierin afdoende te investeren. De relatie tussen investering en impact is complex en de prijs en betaalbaarheid worden door veel factoren beïnvloed. Oplossingen vinden voor deze betaalbaarheid zal van grote waarde zijn voor deze samenleving.

Formeren van crews en ontwikkelen strategische plannen onder begeleiding van kwartiermakers

Met het formuleren van de zes wicked problems eindigt het voorbereidend programma en tevens vormt dit de start van de volgende fase (najaar 2022). In deze volgende fase zijn zogenoemde wicked problems crews samengesteld. In de samenstelling van deze crews is leidend dat er (wederom) inbreng is vanuit verschillende perspectieven: praktijk, overheid, bedrijfsleven en wetenschap. Opdracht van deze crews is om per wicked problem een strategisch plan op te stellen. Dit plan bevat onderzoeks- en innovatievraagstukken die bijdragen aan het terugdringen van het wicked problem en wat er financieel nodig is om het plan uit te voeren. Om dit alles in goede banen te leiden zijn in het najaar van 2022 zes kwartiermakers aangesteld. Deze kwartiermakers hebben de crews samengesteld en vervolgens het proces van planvorming binnen en door de crews begeleid.

Werken vanuit kennis die er al is: uitvoeren van kennis- en innovatiescans

De kwartiermakers en de crews zijn aan de slag met het vormgeven van de strategische plannen per wicked problem. Uitgangspunt bij de planvorming van de onderzoeks- en innovatievraagstukken was te starten vanuit de actuele stand van zaken op het gebied van wetenschap en innovatie. Hiervoor heeft het Mulier Instituut, met samenwerkingspartners Kenniscentrum Sport en Bewegen, Sportinnovator, RIVM, USBO en Verwey-Jonker Instituut,

in opdracht van ZonMw, zes kennis- en innovatiescans uitgevoerd. Doel van deze kennis- en innovatiescans is om per wicked problem de stand van zaken aan te geven op het gebied van onderzoek en innovatie. Ze dienen als basis voor de kwartiermakers en crews om hun strategische plannen op te stellen. Het helpt hen in de bepaling van nieuw te ontwikkelen kennis, innovaties of implementatie voor het terugdringen van het betreffende wicked problem.

Met het formuleren van de zes wicked problems eindigt het voorbereidend programma en tevens vormt dit de start van de volgende fase

Om de zes kennis- en innovatiescans per wicked problem op te stellen is als volgt te werk gegaan. Iedere scan van een wicked problem is gecoördineerd en opgesteld door één of meerdere onderzoekers van het Mulier Instituut. Zij hebben, in afstemming met de kwartiermaker van het betreffende wicked problem en de (senior)programmamanagers van ZonMw, zowel gesprekken gevoerd uit verschillende werkvelden alsook deskresearch uitgevoerd. Deze raadplegingen zijn deels door middel van één-op-één interviews uitgevoerd, deels door middel van vragenlijsten onder een bredere groep van experts. Richtinggevend voor de gesprekken en deskresearch was de door ZonMw geformuleerde beschrijving van het wicked problem. Hoewel de wicked problems vrij concreet waren geformuleerd zijn ze binnen de scans nog wat nader gedefinieerd. Deze duiding was vooral nodig om richting te geven aan de zoekstrategie.

De beschrijving van de uitkomsten van de kennis- en innovatiescans volgt steeds, hoewel er nuanceverschillen zijn, een vergelijkbare opbouw. Een nauwkeurige omschrijving van het wicked problem vormt het startpunt. Dit geeft richting aan het zoekproces. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van bestaande kennis en reeds uitgevoerd onderzoek. Onderdeel van dit overzicht zijn, indien aanwezig, de kerncijfers die door onder andere het RIVM worden verzameld. Per wicked problem is een overzicht gegeven van relevante kerncijfers. In de meeste scans worden de kern van het wicked problem, relevante onderzoeken en kerncijfers geplaatst

onder 'startfoto', gevolgd door een overzicht van innovaties, aanpakken en goede voorbeelden. Daarbij kan het gaan om reeds uitgevoerde (pilot)projecten, proeftuinen zoals living labs of innovaties. De kern van iedere kennis- en innovatiescan is (dus):

- het geven van een beeld van wat het wicked probleem precies is;
- een overzicht van verschillende factoren die een rol spelen bij het wicked problem;
- verdieping van de wijze waarop verschillende factoren op elkaar inwerken;
- het in beeld brengen en ontsluiten van bestaande onderzoek en innovaties;
- een inventarisatie van stakeholders die (mogelijk) relevant zijn.

Tot slot wordt bezien welke aanknopingspunten en aspecten voor de kwartiermakers en crews relevant zijn voor het opstellen van het strategisch plan. Daarbij kan worden gedacht aan uiteenlopende vragen. Welke conclusies zijn te trekken op basis van de ontsloten informatie? Welke resultaten/ervaringen kunnen bijdragen aan oplossingsrichtingen en derhalve verder verkend worden door de crews? Waar dienen accenten te liggen en waar niet? Het zijn zo wat vragen die richting geven aan het op te stellen strategisch plan.

Mulier Instituut

Sportonderzoek voor beleid en samenleving

Herculesplein 269
3584 AA Utrecht

Mei 2023

Deze kennis- en innovatiescan is in opdracht van ZonMw uitgevoerd.